פרשת ויקרא

ספר ויקרא · עם פירוש רש״י

נוסח המקרא: מקרא על פי המסורה (CC BY-SA), באדיבות ספריא.
פירוש רש״י: Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain), באדיבות ספריא.
הקובץ מופץ בחינם ברישיון CC BY-SA: מותר להעתיק ולהפיץ, עם ציון המקור ובאותו רישיון.
geulaquiz.com

פרק א׳

א׳ **וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר׃**

ויקרא אל משה. לְכָל דִּבְּרוֹת וּלְכָל אֲמִירוֹת וּלְכָל צִוּוּיִים קָדְמָה קְרִיאָה, לְשׁוֹן חִבָּה, לְשׁוֹן שֶׁמַּלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וְקָרָא זֶה אֶל זֶה (ישעיהו ו׳), אֲבָל לִנְבִיאֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה עֲלֵיהֶן בִּלְשׁוֹן עֲרַאי וְטֻמְאָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם (במדבר כ״ג)׃

ויקרא אל משה. הַקּוֹל הוֹלֵךְ וּמַגִּיעַ לְאָזְנָיו וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹמְעִין; יָכוֹל אַף לְהַפְסָקוֹת הָיְתָה קְרִיאָה, תַּ״ל וַיְדַבֵּר — לְדִבּוּר הָיְתָה קְרִיאָה וְלֹא לְהַפְסָקוֹת, וּמֶה הָיוּ הַפְסָקוֹת מְשַׁמְּשׁוֹת? לִתֵּן רֶוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה וּבֵין עִנְיָן לְעִנְיָן; ק״ו לְהֶדְיוֹט מִן הַהֶדְיוֹט׃

אליו. לְמַעֵט אֶת אַהֲרֹן; רַ׳ יְהוּדָה אוֹמֵר י״ג דִּבְּרוֹת נֶאֶמְרוּ בַּתּוֹרָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וּכְנֶגְדָּן נֶאֶמְרוּ י״ג מְעוּטִין, לְלַמֶּדְךָ שֶׁלֹּא לְאַהֲרֹן נֶאֶמְרוּ אֶלָּא לְמֹשֶׁה שֶׁאֹמַר לְאַהֲרֹן, וְאֵלּוּ הֵן י״ג מְעוּטִין: לְדַבֵּר אִתּוֹ, מִדַּבֵּר אֵלָיו, וַיְדַבֵּר אֵלָיו (במדבר ז׳), וְנוֹעַדְתִּי לְךָ (שמות כ״ה) — כֻּלָּן בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. יָכוֹל יִשְׁמְעוּ אֶת קוֹל הַדִּבּוּר תַּ״ל קוֹל לוֹ, קוֹל אֵלָיו, מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ׃

מאהל מועד. מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל; יָכוֹל מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל נָמוּךְ, תַּ״ל אֶת הַקּוֹל, מַהוּ הַקּוֹל? הוּא הַקּוֹל הַמְפֹרָשׁ בְּתְהִלִּים קוֹל ה׳ בַּכֹּחַ קוֹל ה׳ בֶּהָדָר קוֹל ה׳ שֹׁבֵר אֲרָזִים (תהילים כ״ט), אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר מֵאֹהֶל מוֹעֵד? מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הַקּוֹל נִפְסָק. כֵּיוֹצֵא בוֹ וְקוֹל כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים נִשְׁמַע עַד הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה (יחזקאל י׳), יָכוֹל שֶׁהַקּוֹל נָמוּךְ תַּ״ל כְּקוֹל אֵל שַׁדַּי בְּדַבְּרוֹ, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר עַד הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה? שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁמַּגִּיעַ שָׁם הָיָה נִפְסָק׃

מאהל מועד לאמר. יָכוֹל מִכָּל הַבַּיִת, תַּ״ל מֵעַל הַכַּפֹּרֶת, יָכוֹל מֵעַל הַכַּפֹּרֶת כֻּלָּהּ, תַּ״ל מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים׃

לאמר. צֵא וֶאֱמֹר לָהֶם דִּבְרֵי כִּבּוּשִׁין — בִּשְׁבִילְכֶם הוּא נִדְבָּר עִמִּי; שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁכָּל ל״ח שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר כִּמְנֻדִּים, מִן הַמְרַגְּלִים וָאֵילַךְ, לֹא נִתְיַחֵד הַדִּבּוּר עִם מֹשֶׁה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תַּמּוּ כָּל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת ... וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלַי לֵאמֹר (דברים ב׳), אֲלֵי הָיָה הַדִּבּוּר. דְּ״א צֵא וֶאֱמֹר לָהֶן דִּבְרַי וַהֲשִׁיבֵנִי אִם יְקַבְּלוּם, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם וְגוֹ׳ (שמות י״ט)׃

ב׳ **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי־יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיהוָה מִן־הַבְּהֵמָה מִן־הַבָּקָר וּמִן־הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת־קָרְבַּנְכֶם׃**

אדם כי יקריב מכם. כְּשֶׁיַּקְרִיב; בְּקָרְבָּנוֹת נֶדֶב הִבֵּר הָעִנְיָן׃

אדם. לָמָּה נֶאֱמַר? מָה אָדָם הָרִאשׁוֹן לֹא הִקְרִיב מִן הַגָּזֵל — שֶׁהַכֹּל הָיָה שֶׁלּוֹ — אַף אַתֶּם לֹא תַּקְרִיבוּ מִן הַגָּזֵל (ויקרא רבה)׃

הבהמה. יָכוֹל אַף חַיָּה בִּכְלָל, תַּ״ל בָּקָר וָצֹאן׃

מן הבהמה. וְלֹא כֻּלָּהּ — לְהוֹצִיא אֶת הָרוֹבֵעַ וְאֶת הַנִּרְבָּע׃

מן הבקר. לְהוֹצִיא אֶת הַנֶּעֱבָד׃

מן הצאן. לְהוֹצִיא אֶת הַמֻּקְצֶה׃

ומן הצאן. לְהוֹצִיא אֶת הַנּוֹגֵחַ שֶׁהֻמִּית; כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמַטָּה מִן הָעִנְיָן מִן הַבָּקָר — שֶׁאֵין תַּ״ל — לְהוֹצִיא אֶת הַטְּרֵפָה (ספרא)׃

תקריבו. מְלַמֵּד שֶׁשְּׁנַיִם מִתְנַדְּבִים עוֹלָה בְּשֻׁתָּפוּת׃

קרבנכם. מְלַמֵּד שֶׁהִיא בָּאָה נְדֻבַת צִבּוּר, הִיא עוֹלַת קַיִץ הַמְּזֻבַּחַ, הַבָּאָה מִן הַמּוֹתָרוֹת (שבועות י״ב)׃

ג׳ **אִם־עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן־הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃**

זכר. וְלֹא נְקֵבָה; כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר זָכָר לְמַטָּה — שֶׁאֵין תַּ״ל — זָכָר וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס׃

תמים. בְּלֹא מוּם׃

אל פתח אהל מועד. מְטַפֵּל בַּהֲבָאָתוֹ עַד הָעֲזָרָה; מַהוּ אוֹמֵר יַקְרִיב יַקְרִיב? אֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה עוֹלַת רְאוּבֵן בְּעוֹלַת שִׁמְעוֹן יַקְרִיב כָּל אֶחָד לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא, וְכֵן עוֹלָה בְּחֻלִּין, יְמָכְרוּ הַחֻלִּין לְצָרְכֵי עוֹלוֹת, וַהֲרֵי הֵן כֻּלָּן עוֹלוֹת, וְתִקְרַב כָּל אֶחָד לְשֵׁם מִי שֶׁהוּא; יָכוֹל אֲפִלּוּ נִתְעָרְבָה בִּפְסוּלִין אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״יַקְרִיבֶנּוּ״ (ספרא)׃

יקריב אתו. מְלַמֵּד שֶׁכּוֹפִין אוֹתוֹ, יָכוֹל בְּעַל כָּרְחוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר ״לִרְצוֹנוֹ״, הָא כֵּיצַד? כּוֹפִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר רוֹצֶה אֲנִי (שם)׃

לפני ה׳ וסמך. אֵין סְמִיכָה בְּבָמָה (שם)׃

ד׳ **וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו׃**

על ראש העלה. לְהָבִיא עוֹלַת חוֹבָה לִסְמִיכָה וּלְהָבִיא עוֹלַת הַצֹּאן (שם):

העלה. פְּרָט לְעוֹלַת הָעוֹף (שם):

ונרצה לו. עַל מָה הוּא מְרַצֶּה לוֹ? אִם תֹּאמַר עַל כָּרֵתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין אוֹ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם אוֹ מַלְקוּת, הֲרֵי עָנְשָׁן אָמוּר, הָא אֵינוֹ מְרַצֶּה אֶלָּא עַל עֲשֵׂה וְעַל לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה (שם):

ה׳ **וְשָׁחַט אֶת־בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים׀ אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:**

ושחט והקריבו, הכהנים. מִקַּבָּלָה וָאֵילַךְ מִצְוַת כְּהֻנָּה — לִמֵּד עַל הַשְׁחִיטָה שֶׁכְּשֵׁרָה בְּזָר (שם):

לפני ה׳. בַּעֲזָרָה:

והקריבו. זוֹ קַבָּלָה, שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה, וּמַשְׁמָעָהּ לְשׁוֹן הוֹלָכָה, לָמַדְנוּ שְׁתֵּיהֶן:

בני אהרן. יָכוֹל חֻלָּיִם, תַּ״ל הַכֹּהֲנִים:

את הדם וזרקו את הדם. מַה תַּ״ל דָּם דָּם שְׁנֵי פְּעָמִים? לְהָבִיא אֶת שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמֵינוֹ אוֹ בְּשֶׁאֵינוֹ מֵינוֹ, יָכוֹל אַף בִּפְסוּלִים אוֹ בְּחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת אוֹ בְּחַטָּאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁאָלוּ לְמַעְלָה וְהִיא לְמַטָּה, תַּ״ל בְּמָקוֹם אַחֵר דָּמוֹ (זבחים פ״א):

וזרקו. עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכְּלִי לְכֹתֶל הַמִּזְבֵּחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא כְּנֶגֶד הַזָּוִיוֹת, לְכָךְ נֶאֱמַר סָבִיב — שֶׁיְּהֵא הַדָּם נָתוּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ; אוֹ יָכוֹל יַקִּיפֶנּוּ כְּחוּט, תַּ״ל וְזָרְקוּ וְאִי אֶפְשָׁר לְהַקִּיף בְּזְרִיקָה, אִי וְזָרְקוּ יָכוֹל בְּזְרִיקָה אַחַת, תַּ״ל סָבִיב, הָא כֵּיצַד? נוֹתֵן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע (ספרא):

אשר פתח אהל מועד. וְלֹא בִּזְמַן שֶׁהוּא מְפֻרָּק (שם):

ו׳ **וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ:**

והפשיט וגו׳. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר הָעוֹלָה? לְרַבּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהֶפְשֵׁט וְנִתּוּחַ:

אתה לנתחיה. וְלֹא נְתָחֶיהָ לְנַתְּחִים (ספרא):

ז׳ **וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעָרְכוּ עֵצִים עַל־הָאֵשׁ:**

ונתנו ... אש. אַע״פִּ שֶׁהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם מִצְוָה לְהָבִיא מִן הַהֶדְיוֹט (שם):

בני אהרן הכהן. כְּשֶׁהוּא בְּכִהוּנָתוֹ, הָא אִם עָבַד בְּבִגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה:

ח׳ **וְעָרְכוּ בְּנֵי אַהֲרֹן׀ הַכֹּהֲנִים אֶת הַנְּתָחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפֶּדֶר עַל־הָעֵצִים׀ אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:**

בני אהרן הכהנים. כְּשֶׁהֵם בְּכִהוּנָם, הָא כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁעָבַד בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה (זבחים י״ח):

את הנתחים את הראש. לְפִי שֶׁאֵין הָרֹאשׁ בִּכְלַל הַפְּשֵׁט, שֶׁכְּבָר חֲתָכוֹ בִּשְׁחִיטָה, לְפִיכָךְ הֻצְרַךְ לְמְנוֹתוֹ לְעַצְמוֹ (חולין כ״ז):

ואת הפדר. לָמָּה נֶאֱמַר? לְלַמֶּדְךָ שֶׁמַּעֲלֶהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְׁחִיטָה, וְזֶהוּ דֶּרֶךְ כָּבוֹד שֶׁל מַעְלָה (שם):

אשר על המזבח. שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַגְּזִירִין יוֹצְאִין חוּץ לַמַּעֲרָכָה (ספרא):

ט׳ **וְקִרְבּוֹ וּכְרָעָיו יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל׀ הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: {ס}**

עלה. לְשֵׁם עוֹלָה יַקְטִירֶנּוּ:

אשה. כְּשֶׁיִּשְׁחֲטֶנּוּ יְהֵי שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ; וְכָל אִשֶּׁה לְשׁוֹן אֵשׁ, פוש״יר בְּלַעַז:

ניחוח. נַחַת רוּחַ לְפָנַי, שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי (שם):

י׳ **וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׂבִים אוֹ מִן־הָעִזִּים לְעֹלָה זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ:**

ואם מן הצאן. וי״ו מוֹסִיף עַל עִנְיָן רִאשׁוֹן, וְלָמָּה הֻפְסַק? לִתֵּן רֶוַח לְמֹשֶׁה לְהִתְבּוֹנֵן בֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה (שם):

מן הצאן, מן הכשבים, מן העזים. הֲרֵי אֵלּוּ ג׳ מִעוּטִין — פָּרָט לְזָקֵן וּלְחוֹלֶה וְלִמְוֻזָּם (שם):

י״א **וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יְהוָה וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:**

על ירך המזבח. עַל צַד הַמִּזְבֵּחַ:

צפנה לפני ה׳. וְאֵין צָפוֹן בְּבָמָה (שם):

י״ב וְנִתַּח אֹתוֹ לְנִתְחָיו וְאֶת־רֹאשׁוֹ וְאֶת־פִּדְרֹו וְעָרַךְ הַכֹּהֵן אֹתָם עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ׃

י״ג וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמָּיִם וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ {פ}

י״ד וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ לַיהוָה וְהִקְרִיב מִן־הַתֹּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת־קָרְבָּנוֹ׃

מן העוף. וְלֹא כָּל הָעוֹף; לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר תָּמִים זָכָר בַּבָּקָר בַּכְּשָׂבִים וּבָעִזִּים — תְּמוּת וְזָכְרוּת בִּבְהֵמָה וְאֵין תְּמוּת וְזָכְרוּת בְּעוֹפוֹת — יָכוֹל אַף מְחֻסַּר אֵבָר, תַּ״ל מִן הָעוֹף (שם):

תרים. גְּדוֹלִים וְלֹא קְטַנִּים:

בני יונה. קְטַנִּים וְלֹא גְּדוֹלִים:

מן התרים או מן בני היונה. פָּרָט לְתוֹחֶלֶת הַצְּהוּב שֶׁבָּזֶה וְשֶׁבָּזֶה שֶׁהוּא פָּסוּל, שֶׁגָּדוֹל הוּא אֵצֶל בְּנֵי יוֹנָה וְקָטָן אֵצֶל תּוֹרִים (חולין כ״ב):

ט״ו וְהִקְרִיבוֹ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ׃

והקריבו. אֲפִלּוּ פְּרֵדָה אַחַת יָבִיא (ספרא):

הכהן, ומלק. אֵין מְלִיקָה בִּכְלִי אֶלָּא בְּעַצְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן, קוֹצֵץ בְּצִפָּרְנוֹ מִמּוּל הָעֹרֶף וְחוֹתֵךְ מַפְרְקָתוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַסִּימָנִין וְקוֹצְצָן (שם):

ונמצה דמו. לְשׁוֹן מִיץ אַפַּיִם (משלי ל׳), כִּי אָפֹס הַמֵּץ (ישעיהו ט״ז), כּוֹבֵשׁ בֵּית הַשְּׁחִיטָה עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהַדָּם מִתְמַצֶּה וְיוֹרֵד (זבחים ס״ה):

ומלק, והקטיר, ונמצה. א״ל כֵּן מַאַחַר שֶׁהוּא מַקְטִיר הוּא מוֹצֶה? אֶלָּא מַה הַקְּטָרָה רֹאשׁ בְּעַצְמוֹ וְהַגּוּף בְּעַצְמוֹ, אַף מְלִיקָה כֵּן. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא מְסֹרָס הוּא — וּמָלַק וְהִקְטִיר, וְקֹדֶם הַקְּטָרָה וְנִמְצָה דָמוֹ כְּבָר:

ט״ז וְהֵסִיר אֶת־מֹרַאתוֹ בְּנֹצָתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ קֵדְמָה אֶל־מְקוֹם הַדָּשֶׁן׃

מראתו. מְקוֹם הָרְעִי, זֶה הַזֶּפֶק (ספרא):

בנצתה. עִם בְּנֵי מֵעֶיהָ, וְנוֹצָה לְשׁוֹן דָּבָר הַמָּאוּס, כְּמוֹ כִּי נָצוּ גַּם נָעוּ (איכה ד׳), וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגֵּם אַנְקְלוֹס בְּאוּכְלֵיהּ; וְזֶהוּ מִדְרָשׁוֹ שֶׁל אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן שֶׁאָמַר נוֹטֵל אֶת הַקֵּרְקָבָן עִמָּהּ; וְרַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ קוֹדֶר סְבִיב הַזֶּפֶק בְּסַכִּין כְּעֵין אַרְבָּה וְנוֹטְלוֹ עִם הַנּוֹצָה שֶׁעַל הָעוֹר (ספרא); בְּעוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁאֵינָהּ אוֹכֶלֶת אֶלָּא בְּאֵבוּס בְּעָלֶיהָ, נֶאֱמַר וְהַקֶּרֶב וְהַכְּרָעַיִם יִרְחַץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר, וּבָעוֹף שֶׁנָּזוֹן מִן הַגָּזֵל, נֶאֱמַר וְהִשְׁלִיךְ אֶת הַמֵּעַיִם, שֶׁאָכַל מִן הַגָּזֵל (ויקרא רבה ג׳):

אצל המזבח קדמה. בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ (ספרא):

אל מקום הדשן. מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין שָׁם תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן בְּכָל בֹּקֶר וְדֶשֶׁן מִזְבַּח הַפְּנִימִי וְהַמְּנוֹרָה, וְכֻלָּם נִבְלָעִים שָׁם בִּמְקוֹמָן:

י״ז וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ {ס}

ושסע. אֵין שִׁסּוּעַ אֶלָּא בַּיָּד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּשִׁמְשׁוֹן וַיְשַׁסְּעֵהוּ כְּשַׁסַּע הַגְּדִי וְגוֹ׳ (שופטים י״ד):

בכנפיו. עִם כְּנָפָיו — אֵינוֹ צָרִיךְ לְמָרֹט כַּנְפֵי נוֹצָתוֹ:

בכנפיו. נוֹצָה מַמָּשׁ; וַהֲלֹא אֵין לְךָ הֶדְיוֹט שֶׁמְּרִיחַ רֵיחַ כְּנָפַיִם נִשְׂרָפִים וְאֵין נַפְשׁוֹ קָצָה עָלָיו, וְלָמָּה אָמַר הַכָּתוּב יַקְרִיב? כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הַמִּזְבֵּחַ שָׂבֵעַ וּמְהֻדָּר בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל עָנִי (ויק״ר ג׳):

לא יבדיל. אֵינוֹ מְפָרְקוֹ לְגַמְרֵי, לִשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אֶלָּא קוֹרְעוֹ מִגַּבּוֹ; נֶאֱמַר בָּעוֹף רֵיחַ נִיחוֹחַ וְנֶאֱמַר בַּבְּהֵמָה רֵיחַ נִיחוֹחַ, לוֹמַר לְךָ אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן אֶת לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם (ספרא):

פרק ב׳

א׳ וְנֶפֶשׁ כִּי־תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָּנוֹ וְיָצַק עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עָלֶיהָ לְבֹנָה׃

ונפש כי תקריב. לֹא נֶאֱמַר נֶפֶשׁ בְּכָל קָרְבָּנוֹת נְדָבָה אֶלָּא בַּמִּנְחָה, מִי דָּרְכּוֹ לְהִתְנַדֵּב מִנְחָה? עָנִי. אָמַר הַקָּבָּ״ה, מַעֲלֶה אֲנִי עָלָיו כְּאִלּוּ הִקְרִיב נַפְשׁוֹ (מנחות ק״ד):

סלת יהיה קרבנו. הָאוֹמֵר הֲרֵי עָלַי מִנְחָה סְתָם, מֵבִיא מִנְחַת סֹלֶת, שֶׁהִיא הָרִאשׁוֹנָה שֶׁבַּמִּנְחוֹת וְנִקְמֶצֶת כְּשֶׁהִיא סֹלֶת, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן; לְפִי שֶׁנֶּאֶמְרוּ כָּאן חֲמִשָּׁה מִינֵי מִנְחוֹת, וְכֻלָּן בָּאוֹת אֲפוּיוֹת קֹדֶם קְמִיצָה חוּץ מִזּוֹ, לְכָךְ קְרוּיָה מִנְחַת סֹלֶת:

סלת. אֵין סֹלֶת אֶלָּא מִן הַחִטִּין, שֶׁנֶּאֱמַר סֹלֶת חִטִּים (שמות כ״ט), וְאֵין מִנְחָה פְּחוּתָה מֵעֶשָׂרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת ... לְמִנְחָה (ויקרא י״ד) — עִשָּׂרוֹן לְכָל מִנְחָה:

ויצק עליה שמן. עַל כֻּלָּהּ:

ונתן עליה לבנה. עַל מִקְצָתָהּ — מַנִּיחַ קֹמֶץ לִבוֹנָה עָלֶיהָ לְצַד אֶחָד. וּמָה רָאִיתָ לוֹמַר כֵּן? שֶׁאֵין רִבּוּי אַחַר רִבּוּי בַּתּוֹרָה אֶלָּא לְמַעֵט; דָּ״אַ: שֶׁמֶן עַל כֻּלָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִבְלָל עִמָּהּ וְנִקְמָץ עִמָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מְסֻלָּתָהּ וּמִשַּׁמְנָהּ, וּלְבוֹנָה עַל מִקְצָתָהּ, שֶׁאֵינָהּ נִבְלֶלֶת עִמָּהּ וְלֹא נִקְמֶצֶת עִמָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר עַל כָּל לְבֹנָתָהּ, שֶׁלְּאַחַר שֶׁקָּמַץ מְלַקֵּט אֶת הַלְּבוֹנָה כֻּלָּהּ מֵעָלֶיהָ וּמַקְטִירָהּ (ספרא):

ויצק, ונתן, והביאה. מְלַמֵּד שֶׁיְּצִיקָה וּבְלִילָה כְּשֵׁרִים בְּזָר (שם):

ב׳ **וְהֵבִיאָהּ אֶל־בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים וְקָמַץ מִשָּׁם מְלֹא קֻמְצוֹ מִסָּלְתָּהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:**

הכהנים וקמץ. מִקְמִיצָה רָאִיתָ מִצְוַת כְּהֻנָּה (שם):

וקמץ משם. מִמָּקוֹם שֶׁרִגְלֵי הַזָּר עוֹמְדוֹת; לְלַמֶּדְךָ שֶׁהַקְּמִיצָה כְּשֵׁרָה בְּכָל מָקוֹם בָּעֲזָרָה, אַף בְּי״א אַמָּה שֶׁל מְקוֹם דְּרִיסַת רַגְלֵי יִשְׂרָאֵל (יומא ט״ז):

מלא קמצו. יָכוֹל מְבֻצָּץ — מְבַצְּבֵץ וְיוֹצֵא לְכָל צַד, תַּ״ל בְּמָקוֹם אַחֵר וְהֵרִים מִמֶּנּוּ בְּקֻמְצוֹ (ויקרא ו׳) — לֹא יְהֵא כָּשֵׁר אֶלָּא מַה שֶּׁבְּתוֹךְ הַקֹּמֶץ, אִי בְּקֻמְצוֹ יָכוֹל חָסֵר, תַּ״ל מְלֹא, הָא כֵּיצַד? חוֹפֶה שְׁלוֹשׁ אֶצְבְּעוֹתָיו עַל פִּי יָדוֹ, וְזֶהוּ קֹמֶץ בְּמַשְׁמַע לָשׁוֹן הָעִבְרִית (מנחות י״א):

על כל לבנתה. לְבַד כָּל הַלְּבוֹנָה יְהֵא הַקֹּמֶץ מָלֵא:

לבנתה והקטיר. אַף הַלְּבוֹנָה בְּהַקְטָרָה:

מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הָא אִם קָמַץ וְעָלָה בְּיָדוֹ גַּרְגֵּר מֶלַח אוֹ קֹרֶט לְבוֹנָה פְּסוּלָה (שם ו׳):

אזכרתה. הַקֹּמֶץ הָעוֹלֶה לְגָבוֹהַּ הוּא זִכָּרוֹן הַמִּנְחָה — שֶׁבּוֹ נִזְכָּר בְּעָלֶיהָ לְטוֹבָה וּלְנַחַת רוּחַ:

ג׳ **וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: {ס}**

לאהרן ולבניו. כְּהֵן גָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶק בָּרֹאשׁ שֶׁלֹּא בְּמַחְלֹקֶת וְהֶדְיוֹט בְּמַחְלֹקֶת (ספרא):

קדש קדשים. הִיא לָהֶם:

מאשי ה׳. אֵין לָהֶם חֵלֶק בָּהּ אֶלָּא לְאַחַר מַתְּנוֹת הָאִשִּׁים (שם):

ד׳ **וְכִי תַקְרֵב קָרְבַּן מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר סֹלֶת חַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשָׁחִים בַּשָּׁמֶן: {ס}**

וכי תקריב וגו׳. שֶׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַאֲפֵה תַנּוּר; וְלִמֵּד הַכָּתוּב שֶׁיָּבִיא אוֹ חַלּוֹת אוֹ רְקִיקִין, הַחַלּוֹת בְּלוּלוֹת וְהָרְקִיקִין מְשׁוּחִין; וְנֶחְלְקוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִשִּׁיחָתָן, יֵשׁ אוֹמְרִים מוֹשְׁחָן וְחוֹזֵר וּמוֹשְׁחָן עַד שֶׁכְּלָה כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּלּוֹג — שֶׁכָּל הַמִּנְחוֹת טְעוּנוֹת לוֹג שֶׁמֶן — וְיֵשׁ אוֹמְרִים מוֹשְׁחָן כְּמִין ״כִּי״ וּשְׁאָר הַשֶּׁמֶן נֶאֱכָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לַכֹּהֲנִים (מנחות ע״ה); מַה תַּ״ל בַּשֶּׁמֶן בַּשֶּׁמֶן שְׁנֵי פְּעָמִים? לְהַכְשִׁיר שֶׁמֶן שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי הַיּוֹצֵא מִן הַזֵּיתִים, וְאֵין צָרִיךְ שֶׁמֶן רִאשׁוֹן אֶלָּא לְמִנּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ זָךְ (שמות כ״ז), וְשָׁנִינוּ בְּמִנְחוֹת כָּל הַמִּנְחוֹת הָאֲפוּיוֹת לִפְנֵי קְמִיצָתָן וְנִקְמָצוֹת עַל יְדֵי פְּתִיתָה, כֵּלָּן בָּאוֹת עֶשֶׂר עֶשֶׂר חַלּוֹת, וְהָאָמוּר בָּהּ רְקִיקִין בָּאָה עֶשְׂרָה רְקִיקִין (מנחות ע״ר):

ה׳ **וְאִם־מִנְחָה עַל־הַמַּחֲבַת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן מַצָּה תִהְיֶה:**

ואם מנחה על המחבת. שֶׁאָמַר הֲרֵי עָלַי מִנְחַת מַחֲבַת; וּכְלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁאוֹפִין בּוֹ מִנְחָה זוֹ עַל הָאוּר בְּשֶׁמֶן, וְהַכְּלִי אֵינוֹ עָמֹק אֶלָּא צָף, וּמַעֲשֵׂי הַמִּנְחָה שֶׁבְּתוֹכוֹ קָשִׁין, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהִיא צָפָה, הָאוּר שׁוֹרֵף אֶת הַשֶּׁמֶן. וְכֵלָּן טְעוּנוֹת שָׁלוֹשׁ מַתָּנוֹת שֶׁמֶן — יְצִיקָה וּבְלִילָה וּמַתַּן שֶׁמֶן בִּכְלִי קֹדֶם לַעֲשִׂיָּתָן (שם ע״ד):

סלת בלולה בשמן. מְלַמֵּד שֶׁבּוֹלְלָן בְּעוֹדָן סֹלֶת (מנחות ע״ד):

ו פְּתֹת אֹתָהּ פְּתִתִים וְיָצַקְתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן מִנְחָה הִוא׃ {ס}

פתות אתה פתים. לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת הַנֶּאֱפוֹת קֹדֶם קְמִיצָה לִפְתִיתָה (שם ע״ה)׃

ויצקת עליה שמן מנחה הוא. לְרַבּוֹת כָּל הַמְּנָחוֹת לִיצִיקָה; יָכוֹל אַף מִנְחָה מַאֲפֵה תַנּוּר כֵּן, תַּ״ל עָלֶיהָ; אוֹצִיא אֶת הַחַלּוֹת וְלֹא אוֹצִיא אֶת הָרְקִיקִין, תַּ״ל הִוא (שם)׃

ז וְאִם־מִנְחַת מַרְחֶשֶׁת קָרְבָּנֶךָ סֹלֶת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה׃

מרחשת. כְּלִי הוּא שֶׁהָיָה בַּמִּקְדָּשׁ, עָמֹק, וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא עֲמֻקָּה, שַׁמְנָהּ צָבוּר וְאֵין הָאוּר שׁוֹרְפוֹ, לְפִיכָךְ מַעֲשֵׂי מִנְחָה הָעֲשׂוּיִין לְתוֹכָהּ רוֹחֲשִׁין; כָּל דָּבָר רַךְ עַל יְדֵי מַשְׁקֶה נִרְאֶה כְּרוֹחֵשׁ וּמְנַעְנֵעַ (ספרא)׃

ח וְהֵבֵאתָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָהּ אֶל־הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃

אשר יעשה מאלה. מֵאֶחָד מִן הַמִּינִים הַלָּלוּ׃

והקריבה. בְּעָלֶיהָ **אל הכהן**׃

והגישה. הַכֹּהֵן׃

והגישה אל המזבח. מַגִּישָׁהּ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ (זבחים ס״ג)׃

ט וְהֵרִים הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃

את אזכרתה. הִיא הַקֹּמֶץ׃

י וְהַנּוֹתֶרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קָדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה׃

יא כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃

וכל דבש. כָּל מְתִיקַת פְּרִי קְרוּיָה דְּבַשׁ׃

יב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ׃

קרבן ראשית תקריבו אתם. מַה יֵּשׁ לְךָ לְהָבִיא מִן הַשְּׂאוֹר וּמִן הַדְּבַשׁ? קָרְבַּן רֵאשִׁית — שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל עֲצֶרֶת הַבָּאִים מִן הַשְּׂאוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר חָמֵץ תֵּאָפֶינָה (ויקרא כ״ג), וּבְכוּרִים מִן הַדְּבַשׁ, כְּמוֹ בִּכּוּרֵי תְאֵנִים וּתְמָרִים (מנחות נ״ח)׃

יג וְכָל־קָרְבַּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח תִּמְלָח וְלֹא תַשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחָתֶךָ עַל כָּל־קָרְבָּנְךָ תַּקְרִיב מֶלַח׃ {ס}

מלחברית. שֶׁהַבְּרִית כְּרוּתָה לַמֶּלַח מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, שֶׁהֶבְטָחוּ הַמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים לְקָרֵב בַּמִּזְבֵּחַ וְנִסּוּךְ הַמַּיִם בָּהֶם׃

על כל קרבנך. עַל עוֹלַת בְּהֵמָה וָעוֹף וְאֵמוּרֵי כָּל הַקָּדָשִׁים כֵּן (מנחות כ׳)׃

יד וְאִם־תַּקְרִיב מִנְחַת בִּכּוּרִים לַיהוָה אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ׃

ואם תקריב. חֲרֵי אִם מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן כִּי, שֶׁחֲרֵי אֵין זֶה רְשׁוּת, שֶׁחֲרֵי בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר שֶׁהִיא חוֹבָה, וְכֵן וְאִם יִהְיֶה הַיֹּבֵל וְגוֹ׳ (במדבר ל״ו)׃

מנחת בכורים. בְּמִנְחַת הָעֹמֶר הַכָּתוּב מְדַבֵּר שֶׁהִיא בָּאָה אָבִיב — בִּשְׁעַת בְּשׁוּל הַתְּבוּאָה, וּמִן הַשְּׂעוֹרִים הִיא בָּאָה, נֶאֱמַר כָּאן אָבִיב וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (שמות ט׳), הַשְּׂעֹרָה אָבִיב׃

קלוי באש. שֶׁמְּיַבְּשִׁין אוֹתָהּ עַל הָאוּר בְּאַבּוּב שֶׁל קַלָּאִים, שֶׁאִלּוּלֵי כֵן אֵינָהּ נִטְחֶנֶת בָּרַחַיִם, לְפִי שֶׁהִיא לַחָה׃

גרש כרמל. גְּרוּסָה בְּעוֹדָהּ לַחָה׃

גרש. גֶּרֶשׂ לְשׁוֹן שְׁבִירָה וּטְחִינָה, גּוֹרְסָהּ בְּרֵחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת, כְּמוֹ וַיִּגֹּרֶס בֶּחָצָץ (איכה ג׳), וְכֵן גָּרְסָה נַפְשִׁי (תהילים קי״ט)׃

כרמל. בְּעוֹד הַכַּר מָלֵא, שֶׁהַתְּבוּאָה לַחָה וּמְלֵאָה בְּקַשִּׁין שֶׁלָּהּ, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים הַמְּלִילוֹת כַּרְמֶל, וְכֵן כַּרְמֶל בְּצָקְלוֹנוֹ (מלכים ב ד׳)׃

טו וְנָתַתָּ עָלֶיהָ שֶׁמֶן וְשַׂמְתָּ עָלֶיהָ לְבֹנָה מִנְחָה הִוא׃

ט״ז וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־אַזְכָּרָתָהּ מִגִּרְשָׁהּ וּמִשַּׁמְנָהּ עַל כָּל־לְבֹנָתָהּ אִשֶּׁה לַיהוָה׃ {פ}

פרק ג׳

א׳ וְאִם־זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבָּקָר הוּא מַקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה׃

שלמים. שֶׁמְּטִילִים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם; דְּ״אַ: שְׁלָמִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שָׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ וְלַכֹּהֲנִים וְלַבְּעָלִים (ספרא)׃

ב׳ וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃

ג׳ וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃

ואת כל החלב וגו׳. לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּבָה דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר לְהָבִיא חֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין (שם)׃

ד׳ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹות יְסִירֶנָּה׃

הכסלים. פלנק״ש בְּלַעַז; שֶׁהַחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת כְּשֶׁהַבְּהֵמָה חַיָּה הוּא בְּגֹבַהּ הַכְּסָלִים מִלְמַטָּה, וְזֶה הַחֵלֶב שֶׁתַּחַת הַמָּתְנַיִם — שָׁקוֹרִין בְּלַעַז לונבי״לוש — לָבֶן הַנִּרְאֶה לְמַעְלָה בְּגֹבַהּ הַכְּסָלִים, וּבְתַחְתִּיתוֹ הַבָּשָׂר חוֹפֵהוּ׃

היתרת. הוּא דֹּפֶן הַמֶּסֶךְ שֶׁקּוֹרִין איברי״ש, וּבְלָשׁוֹן אֲרַמִּי חִצְרָא דְּכַבְדָּא׃

על הכבד. שֶׁיִּטֹּל מִן הַכָּבֵד עִמָּהּ מְעַט, וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר וְאֶת הַיֹּתֶרֶת מִן הַכָּבֵד (ויקרא ט׳)׃

על הכבד על הכליות. לְבַד מִן הַכָּבֵד וּלְבַד מִן הַכְּלָיוֹת יְסִירֶנָּה לְזוֹ׃

ה׳ וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אַהֲרֹן הַמִּזְבְּחָה עַל־הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃ {פ}

על העלה. מִלְּבַד הָעוֹלָה; לְמִדְנוּ שֶׁתִּקְדֹּם עוֹלַת תָּמִיד לְכָל קָרְבָּן עַל הַמַּעֲרָכָה (זבחים פ״ט)׃

ו׳ וְאִם־מִן־הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ לְזֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נְקֵבָה תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ׃

ז׳ אִם־כֶּשֶׂב הוּא־מַקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃

אם כשב. לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּאֵמוּרֵי הַכֶּשֶׂב מַה שֶּׁאֵין בְּאֵמוּרֵי הָעֵז, שֶׁהַכֶּשֶׂב אַלְיָתוֹ קְרֵבָה, לְכָךְ נֶחְלְקוּ לִשְׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת (ספרא)׃

ח׳ וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃

וזרקו. שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע; וְעַל יְדֵי הַכְּלִי הוּא זוֹרֵק, וְאֵינוֹ נוֹתֵן בָּאֲבָבַע אֶלָּא חַטָּאת (זבחים נ״ה)׃

ט׳ וְהִקְרִיב מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אִשֶּׁה לַיהוָה חֶלְבּוֹ הָאַלְיָה תְּמִימָה לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה וְאֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃

חלבו. הַמַּבְחָר שֶׁבּוֹ, וּמַהוּ? זֶה הָאַלְיָה תְּמִימָה׃

לעמת העצה. לְמַעְלָה מִן הַכְּלָיוֹת הַיּוֹעֲצוֹת׃

י׳ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃

י״א וְהִקְטִירוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לַיהוָה׃ {פ}

לחם אשה לה׳. לַחְמוֹ שֶׁל אֵשׁ לְשֵׁם גְּבוֹהַּ׃

לחם. לְשׁוֹן מַאֲכָל, וְכֵן נַשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ (ירמיהו י״א), עֲבַד לְחֶם רַב (דניאל ה׳), לִשְׁחוֹק עֹשִׂים לֶחֶם (קהלת י׳)׃

י״ב וְאִם עֵז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְהוָה׃

י״ג וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁוֹ וְשָׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב׃

י״ד וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשֶּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃

ט״ו וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃

ט״ז וְהִקְטִירָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה לֶחֶם אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ כָּל־חֵלֶב לַיהוָה׃

י״ז חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב וְכָל־דָּם לֹא תֹאכֵלוּ׃ {פ}

חקת עולם. יָפֶה מְפֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים כָּל הַפָּסוּק הַזֶּה׃

פרק ד׳

א׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

ב׳ דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה׃

מכל מצות ה׳. פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ אֵין חַטָּאת בָּאָה אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ לָאו וְכָרֵת (ספרא)׃

מאחת מהנה. מִמְּקֻצָּת אַחַת מֵהֶן, כְּגוֹן הַכּוֹתֵב בְּשַׁבָּת שם מִשְׁמְעוֹן, נח מְנָחוֹר, דן מְדָנִיֵּאל (שם)׃

ג׳ אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת׃

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. מִדְרָשׁוֹ: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בְּהֶעְלֵם דָּבָר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְאַשְׁמַת הָעָם וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ (שם); וּפְשׁוּטוֹ לְפִי אַגָּדָה: כְּשֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל חוֹטֵא, אַשְׁמַת הָעָם הוּא זֶה, שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם וּלְהִתְפַּלֵּל בַּעֲדָם, וְנַעֲשֶׂה מְקֻלְקָל׃

פר. יָכוֹל זָקֵן, תַּלְמוּד לוֹמַר בֶּן, אִי בֶּן יָכוֹל קָטָן, תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר, הָא כֵּיצַד? זֶה פַּר בֶּן שָׁלוֹשׁ (שם)׃

ד׳ וְהֵבִיא אֶת־הַפָּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפָּר וְשָׁחַט אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה׃

ה׳ וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד׃

אל אהל מועד. לַמִּשְׁכָּן, וּבְבֵית עוֹלָמִים לַהֵיכָל׃

ו׳ וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה אֶת־פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ׃

את פני פרכת הקדש. כְּנֶגֶד מְקוֹם קְדֻשָּׁתָהּ — מִכָּאן כְּנֶגֶד בֵּין הַבַּדִּים, וְלֹא הָיוּ נוֹגְעִים דָּמִים בַּפָּרֹכֶת, וְאִם נָגְעוּ נָגְעוּ׃

ז׳ וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת | כָּל־דַּם הַפָּר יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

ואת כל דם. שְׁיָרֵי הַדָּם (זבחים כ״ה)׃

ח׳ וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב׃

ואת כל חלב פר. חֶלְבּוֹ הָיָה לוֹ לוֹמַר, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר פַּר? לְרַבּוֹת פַּר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וְיוֹתֶרֶת (ספרא)׃

החטאת. לְהָבִיא שְׁעִירֵי עַ״ז לִכְלָיוֹת וְלַחֲלָבִים וּלְיוֹתֶרֶת (שם)׃

ירים ממנו. מִן הַמְחֻבָּר — שֶׁלֹּא יְנַתְּחֶנּוּ קֹדֶם הֶסָּרַת חֶלְבּוֹ, תּוֹרַת כֹּהֲנִים׃

ט׳ וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד עַל־הַכְּלָיֹת יְסִירֶנָּה׃

י׳ כַּאֲשֶׁר יוּרַם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִירָם֙ הַכֹּהֵ֔ן עַ֖ל מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה׃

כאשר יורם. מֵאוֹתָן אֲמוּרִין הַמְפֹרָשִׁין בְּשׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים; וְכִי מַה פֵּרֵשׁ בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כָּאן? אֶלָּא לְהַקִּישׁוֹ לִשְׁלָמִים, מַה שְּׁלָמִים לְשִׁבְעָה אַף זֶה לְשִׁבְעָה, וּמָה שְּׁלָמִים שָׁלוֹם לָעוֹלָם, אַף זֶה שָׁלוֹם לָעוֹלָם; וּבִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים מַצְרִיכוֹ לִלְמֹד הֵימֶנּוּ שֶׁאֵין לְמֵדִין לָמֵד מִן הַלָּמֵד בְּקָדָשִׁים, בְּפֶרֶק אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן (זבחים מ״ט):

על הכבד על הכליות. על ראשו ועל כרעיו. כֵּלָּן לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הֵן, כְּמוֹ מִלְּבַד:

י״א וְאֶת־עֹ֥ור הַפָּ֖ר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרֹ֑ו עַל־רֹאשֹׁ֥ו וְעַל־כְּרָעָ֖יו וְקִרְבֹּ֥ו וּפִרְשֹֽׁו׃

י״ב וְהוֹצִ֞יא אֶת־כָּל־הַפָּ֣ר ׀ אֶל־מִחוּץ֮ לַמַּחֲנֶה֒ אֶל־מָקֹ֣ום טָהֹ֗ור אֶל־שֶׁ֙פֶךְ֙ הַדֶּ֔שֶׁן וְשָׂרַ֥ף אֹתֹ֛ו עַל־עֵצִ֖ים בָּאֵ֑שׁ עַל־שֶׁ֥פֶךְ הַדֶּ֖שֶׁן יִשָּׂרֵֽף׃ {פ}

אל מקום טהור. לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִחוּץ לָעִיר מָקוֹם מוּכָן לְטֻמְאָה — לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים מְנֻגָּעוֹת וּלְבֵית הַקְּבָרוֹת — הֲצָרַךְ לוֹמַר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה זֶה — שֶׁהוּא חוּץ לָעִיר — שֶׁיִּהֵא הַמָּקוֹם טָהוֹר:

מחוץ למחנה. חוּץ לְשָׁלוֹשׁ מַחֲנוֹת; וּבֵית עוֹלָמִים חוּץ לָעִיר, כְּמוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּהוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דף ס״ח) וּבְסַנְהֶדְרִין (דף מ״ב):

אל שפך הדשן. מָקוֹם שֶׁשּׁוֹפְכִין בּוֹ הַדֶּשֶׁן הַמְסֻלָּק מִן הַמִּזְבֵּחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה (ויקרא ו׳):

על שפך הדשן ישרף. שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר, אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁאֲפִלּוּ אֵין שָׁם דֶּשֶׁן (ספרא):

י״ג וְאִם֩ כָּל־עֲדַ֨ת יִשְׂרָאֵ֜ל יִשְׁגּ֗וּ וְנֶעְלַם֙ דָּבָ֣ר מֵעֵינֵ֔י הַקָּהָ֖ל וְעָשׂ֣וּ אַחַ֑ת מִכָּל־מִצְוֹ֣ת יְהוָ֗ה אֲשֶׁ֤ר לֹא־תֵעָשֶׂ֙ינָה֙ וְאָשֵׁ֔מוּ׃

עדת ישראל. אֵלּוּ סַנְהֶדְרִין (שם):

ונעלם דבר. טָעוּ לְהוֹרוֹת בְּאַחַת מִכָּל כֶּרֶתוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהוּא מַתָּר (הוריות ח׳):

הקהל ועשו. שֶׁעָשׂוּ צִבּוּר עַל פִּיהֶם:

י״ד וְנוֹדְעָ֣ה ׀ הַחַטָּ֣את אֲשֶׁר־חָטְא֣וּ עָלֶ֗יהָ וְהִקְרִ֙יבוּ֙ הַקָּהָ֔ל פַּ֥ר בֶּן־בָּקָ֖ר לְחַטָּ֑את וְהֵבִ֣יאוּ אֹתֹ֔ו לִפְנֵ֖י אֹ֥הֶל מֹועֵֽד׃

ט״ו וְסָמְכ֣וּ זִקְנֵ֤י הָעֵדָה֙ אֶת־יְדֵיהֶ֔ם עַל־רֹ֖אשׁ הַפָּ֑ר לִפְנֵ֖י יְהוָ֔ה וְשָׁחַ֥ט אֶת־הַפָּ֖ר לִפְנֵ֥י יְהוָֽה׃

ט״ז וְהֵבִ֥יא הַכֹּהֵ֛ן הַמָּשִׁ֖יחַ מִדַּ֣ם הַפָּ֑ר אֶל־אֹ֖הֶל מֹועֵֽד׃

י״ז וְטָבַ֤ל הַכֹּהֵן֙ אֶצְבָּעֹ֔ו מִן־הַדָּ֖ם וְהִזָּ֣ה שֶׁ֑בַע פְּעָמִ֔ים לִפְנֵ֖י יְהוָ֑ה אֵ֚ת פְּנֵ֣י הַפָּרֹֽכֶת׃

את פני הפרכת. וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר אֶת פְּנֵי פָּרֹכֶת הַקֹּדֶשׁ מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁפָּרְחָה עָלָיו מְדִינָה, אִם מִעוּטָהּ פָּרְחָה, פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּמֶת וְאִם כֻּלָּהּ פָּרְחָה, אֵין פָּמַלְיָא שֶׁלּוֹ מִתְקַיֶּמֶת, אַף כָּאן, כְּשֶׁחָטָא כֹּהֵן מָשִׁיחַ עַדַיִן שֵׁם קְדֻשַּׁת הַמָּקוֹם עַל הַמִּקְדָּשׁ, מִשֶּׁחָטְאוּ כֻּלָּם, חַס וְשָׁלוֹם נִסְתַּלְּקָה הַקְּדֻשָּׁה (זבחים מ״א):

י״ח וּמִן־הַדָּ֗ם יִתֵּן֙ | עַל־קַרְנֹ֣ת הַמִּזְבֵּ֔חַ אֲשֶׁ֥ר לִפְנֵ֖י יְהוָ֑ה אֲשֶׁ֥ר בְּאֹ֖הֶל מֹועֵ֔ד וְאֶת֙ כָּל־הַדָּ֔ם יִשְׁפֹּ֖ךְ אֶל־יְסֹ֣וד מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה אֲשֶׁר־פֶּ֥תַח אֹֽהֶל מֹועֵֽד׃

יסוד מזבח העלה אשר פתח אהל מועד. זֶה יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הַפֶּתַח (שם נ״א):

י״ט וְאֶת־כָּל־חֶלְבּ֖וֹ יָרִ֣ים מִמֶּ֑נּוּ וְהִקְטִ֖יר הַמִּזְבֵּֽחָה׃

ואת כל חלבו ירים. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ כָּאן יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת, לְמֵדִין הֵם מִן הָעֲשָׂה לַפָּר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה וְגוֹ׳ וּמִפְּנֵי מָה לֹא נִתְפָּרְשׁוּ בּוֹ? תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזָּעַם עַל אוֹהֲבוֹ וּמֵעֵט בְּסִרְחוֹנוֹ מִפְּנֵי חִבָּתוֹ (שם מ״א):

כ׳ וְעָשָׂ֥ה לַפָּ֖ר כַּאֲשֶׁ֣ר עָשָׂ֑ה לְפַ֥ר הַחַטָּ֖את כֵּ֣ן יַעֲשֶׂה־לֹּ֑ו וְכִפֶּ֥ר עֲלֵהֶ֖ם הַכֹּהֵ֑ן וְנִסְלַ֖ח לָהֶֽם׃

ועשה לפר זֶה **כאשר עשה לפר החטאת.** כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפַר כֹּהֵן מָשִׁיחַ — לְהָבִיא יוֹתֶרֶת וּשְׁתֵּי כְלָיוֹת שֶׁפֵּרַשׁ שָׁם, מַה שֶּׁלֹּא פֵּרַשׁ כָּאן, וְלִכְפֹּל בְּמִצְוַת הָעֲבוֹדוֹת, לְלַמֵּד שֶׁאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל הַמַּתָּנוֹת פָּסוּל; לְפִי שֶׁמָּצִינוּ בַּנְּתָנִין עַל הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָן בְּמַתָּנָה אַחַת כְּפֹר, הֲצָרַךְ לוֹמַר כָּאן שֶׁמַּתָּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת (שם ל״ט):

כ״א וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מִחוּץ֙ לַמַּחֲנֶ֔ה וְשָׂרַ֖ף אֹת֑וֹ כַּאֲשֶׁ֤ר שָׂרַף֙ אֶת הַפָּ֣ר הָרִאשׁ֔וֹן חַטַּ֥את הַקָּהָ֖ל הִ֥וא׃ {פ}

כ״ב אֲשֶׁ֤ר נָשִׂיא֙ יֶחֱטָ֔א וְעָשָׂ֗ה אַחַ֛ת מִכָּל־מִצְוֹת֩ יְהוָ֨ה אֱלֹהָ֜יו אֲשֶׁ֤ר לֹא־תֵעָשֶׂ֙ינָה֙ בִּשְׁגָגָ֔ה וְאָשֵֽׁם׃

אשר נשיא יחטא. לְשׁוֹן אַשְׁרֵי — אַשְׁרֵי הַדּוֹר שֶׁהַנָּשִׂיא שֶׁלּוֹ נוֹתֵן לֵב לְהָבִיא כַּפָּרָה עַל שִׁגְגָתוֹ, קַל וָחֹמֶר שֶׁמִּתְחָרֵט עַל זְדוֹנוֹתָיו (ספרא)׃

כ״ג אוֹ־הוֹדַ֥ע אֵלָ֛יו חַטָּאת֖וֹ אֲשֶׁ֣ר חָטָ֑א בָּהּ֙ וְהֵבִ֣יא אֶת־קָרְבָּנ֔וֹ שְׂעִ֥יר עִזִּ֖ים זָכָ֥ר תָּמִֽים׃

או הודע. כְּמוֹ אִם הוֹדַע הַדָּבָר; הַרְבֵּה אוֹ יֵשׁ שֶׁמְּשַׁמְּשִׁין בִּלְשׁוֹן אִם, וְאִם בִּמְקוֹם אוֹ, וְכֵן אוֹ נוֹדַע כִּי שׁוֹר נַגָּח הוּא (שמות כ״א)׃

הודע אליו. כְּשֶׁחָטָא הָיָה סָבוּר שֶׁהוּא הֶתֵּר, וּלְאַחַר מִכָּאן נוֹדַע לוֹ שֶׁאִסּוּר הָיָה׃

כ״ד וְסָמַ֤ךְ יָדוֹ֙ עַל־רֹ֣אשׁ הַשָּׂעִ֔יר וְשָׁחַ֥ט אֹת֖וֹ בִּמְק֣וֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַ֣ט אֶת־הָעֹלָ֑ה לִפְנֵ֣י יְהוָ֔ה חַטָּ֥את הִֽוא׃

במקום אשר ישחט את העלה. בַּצָּפוֹן שֶׁהוּא מִפְרָשׁ בָּעוֹלָה׃

חטאת הוא. לִשְׁמוֹ כָּשֵׁר, שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ פָּסוּל (ספרא)׃

כ״ה וְלָקַ֨ח הַכֹּהֵ֜ן מִדַּ֣ם הַחַטָּאת֗וֹ בְּאֶצְבָּעוֹ֙ וְנָתַ֔ן עַל־קַרְנֹ֖ת מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה וְאֶת־דָּמ֣וֹ יִשְׁפֹּ֔ךְ אֶל־יְסוֹד֙ מִזְבַּ֣ח הָעֹלָֽה׃

ואת דמו. שְׁיָרֵי הַדָּם׃

כ״ו וְאֶת־כָּל־חֶלְבּ֖וֹ יַקְטִ֣יר הַמִּזְבֵּ֑חָה כְּחֵ֣לֶב זֶ֣בַח הַשְּׁלָמִ֔ים וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן מֵחַטָּאת֑וֹ וְנִסְלַ֥ח לֽוֹ׃ {פ}

כחלב זבח השלמים. כְּאוֹתָן אֲמוּרִין הַמְפֹרָשִׁים בְּעֵז הָאָמוּר אֵצֶל שְׁלָמִים׃

כ״ז וְאִם־נֶ֥פֶשׁ אַחַ֛ת תֶּחֱטָ֥א בִשְׁגָגָ֖ה מֵעַ֣ם הָאָ֑רֶץ בַּעֲשֹׂתָ֗הּ אַחַ֤ת מִמִּצְוֹת֙ יְהוָ֔ה אֲשֶׁ֥ר לֹא־תֵעָשֶׂ֖ינָה וְאָשֵֽׁם׃

כ״ח אוֹ֙ הוֹדַ֣ע אֵלָ֔יו חַטָּאתֹ֖ו אֲשֶׁ֣ר חָטָ֑א וְהֵבִ֣יא קָרְבָּנ֗וֹ שְׂעִירַ֤ת עִזִּים֙ תְּמִימָ֣ה נְקֵבָ֔ה עַל־חַטָּאתֹ֖ו אֲשֶׁ֥ר חָטָֽא׃

כ״ט וְסָמַ֤ךְ אֶת־יָדוֹ֙ עַל רֹ֣אשׁ הַחַטָּ֔את וְשָׁחַ֥ט אֶת־הַחַטָּ֖את בִּמְק֥וֹם הָעֹלָֽה׃

ל׳ וְלָקַ֤ח הַכֹּהֵן֙ מִדָּמָ֔הּ בְּאֶצְבָּעוֹ֙ וְנָתַ֔ן עַל־קַרְנֹ֖ת מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה וְאֶת־כָּל־דָּמָ֣הּ יִשְׁפֹּ֔ךְ אֶל־יְסוֹד֙ הַמִּזְבֵּֽחַ׃

ל״א וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּ֖הּ יָסִ֣יר כַּאֲשֶׁ֣ר הוּסַ֣ר חֵ֔לֶב מֵעַ֖ל זֶ֣בַח הַשְּׁלָמִ֑ים וְהִקְטִ֨יר הַכֹּהֵ֤ן הַמִּזְבֵּ֙חָה֙ לְרֵ֣יחַ נִיחֹ֔חַ לַיהוָ֖ה וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן וְנִסְלַ֥ח לֽוֹ׃ {פ}

כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים. כְּאֵמוּרֵי עֵז הָאֲמוּרִים בַּשְּׁלָמִים׃

ל״ב וְאִם־כֶּ֥בֶשׂ יָבִ֛יא קָרְבָּנ֖וֹ לְחַטָּ֑את נְקֵבָ֥ה תְמִימָ֖ה יְבִיאֶֽנָּה׃

ל״ג וְסָמַ֤ךְ אֶת־יָדוֹ֙ עַל רֹ֣אשׁ הַחַטָּ֔את וְשָׁחַ֥ט אֹתָ֖הּ לְחַטָּ֑את בִּמְק֗וֹם אֲשֶׁ֛ר יִשְׁחַ֥ט אֶת־הָעֹלָֽה׃

ושחט אתה לחטאת. שֶׁתְּהֵא שְׁחִיטָתָהּ לְשֵׁם חַטָּאת (זבחים ז׳)׃

ל״ד וְלָקַ֤ח הַכֹּהֵן֙ מִדַּ֣ם הַחַטָּאת֔וֹ בְּאֶצְבָּעוֹ֙ וְנָתַ֔ן עַל־קַרְנֹ֖ת מִזְבַּ֣ח הָעֹלָ֑ה וְאֶת־כָּל־דָּמָ֣הּ יִשְׁפֹּ֔ךְ אֶל־יְסוֹד֙ הַמִּזְבֵּֽחַ׃

ל״ה וְאֶת־כָּל־חֶלְבָּ֖הּ יָסִ֣יר כַּאֲשֶׁ֣ר יוּסַ֣ר חֵ֔לֶב־הַכֶּ֖שֶׂב מִזֶּ֣בַח הַשְּׁלָמִ֑ים וְהִקְטִ֨יר הַכֹּהֵ֤ן אֹתָם֙ הַמִּזְבֵּ֔חָה עַ֖ל אִשֵּׁ֣י יְהוָ֑ה וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן עַל־חַטָּאת֥וֹ אֲשֶׁר־חָטָ֖א וְנִסְלַ֥ח לֽוֹ׃ {פ}

כאשר יוסר חלב הכשב. שֶׁנִּתְרַבּוּ אֲמוּרָיו בָּאַלְיָה, אַף חַטָּאת כְּשֶׁהִיא בָּאָה כִּבְשָׂה טְעוּנָה אַלְיָה עִם הָאֲמוּרִין׃

על אשי ה׳. עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הָעֲשׂוּיוֹת לַשֵּׁם, פוא״ייליש בְּלַעַז׃

פרק ה׳

א׳ וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה֙ קוֹל אָלָ֔ה וְה֥וּא עֵ֛ד אוֹ רָאָ֖ה אוֹ יָדָ֑ע אִם־לֹ֥א יַגִּ֖יד וְנָשָׂ֥א עֲוֹנֽוֹ׃

ושמעה קול אלה. בְּדָבָר שֶׁהוּא עֵד בּוֹ — שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שֶׁאִם יוֹדֵעַ לוֹ בְּעֵדוּת, שֶׁיָּעִיד לוֹ (ספרא)׃

ב׳ אוֹ נֶ֣פֶשׁ אֲשֶׁר֩ תִּגַּ֨ע בְּכָל־דָּבָ֜ר טָמֵ֗א א֚וֹ בִּנְבֵלַ֣ת חַיָּ֣ה טְמֵאָ֔ה א֥וֹ בִּנְבֵלַ֖ת בְּהֵמָ֣ה טְמֵאָ֑ה א֥וֹ בִּנְבֶ֖לֶת שֶׁ֣רֶץ טָמֵ֔א וְנֶעְלַ֥ם מִמֶּ֖נּוּ וְה֥וּא טָמֵ֖א וְאָשֵֽׁם׃

או נפש אשר תגע וגו׳. וּלְאַחַר הַטֻּמְאָה הַזּוֹ יֹאכַל קָדָשִׁים אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת; בְּמַסֶּכֶת שְׁבוּעוֹת (דף י״ד) נִדְרַשׁ כֵּן׃

ונעלם ממנו. הַטֻּמְאָה׃

ואשם. בַּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ׃

ג׳ אוֹ כִ֤י יִגַּע֙ בְּטֻמְאַ֣ת אָדָ֔ם לְכֹ֥ל טֻמְאָת֖וֹ אֲשֶׁ֣ר יִטְמָ֣א בָּ֑הּ וְנֶעְלַ֥ם מִמֶּ֖נּוּ וְה֥וּא יָדַ֖ע וְאָשֵֽׁם׃

בטמאת אדם. זוֹ טֻמְאַת מֵת׃

לכל טמאתו. לְרַבּוֹת טֻמְאַת מַגַּע זָבִין וְזָבוֹת׃

אשר יטמא. לְרַבּוֹת הַנּוֹגֵעַ בְּבוּעַל נִדָּה׃

בה. לְרַבּוֹת בּוֹלֵעַ נִבְלַת עוֹף טָהוֹר (ספרא)׃

ונעלם. וְלֹא יָדַע שֶׁשָּׁכַח הַטֻּמְאָה׃

ואשם. בַּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ׃

ד׳ אוֹ נֶ֣פֶשׁ כִּ֤י תִשָּׁבַע֙ לְבַטֵּ֣א בִשְׂפָתַ֔יִם לְהָרַ֖ע | אוֹ לְהֵיטִ֣יב לְכֹ֑ל אֲשֶׁ֣ר יְבַטֵּ֣א הָאָדָ֗ם בִּשְׁבֻעָה֙ וְנֶעְלַ֣ם מִמֶּ֔נּוּ וְהוּא־יָדַ֖ע וְאָשֵׁ֥ם לְאַחַ֖ת מֵאֵ֥לֶּה׃

בשפתים. וְלֹא בַּלֵּב (שם)׃

להרע. לְעַצְמוֹ׃

או להיטיב. לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן אֹכַל וְלֹא אֹכַל, אִישַׁן וְלֹא אִישַׁן (שבועות כ״ז)׃

לכל אשר יבטא. לְרַבּוֹת לְשֶׁעָבַר׃

ונעלם ממנו. וְעָבַר עַל שְׁבוּעָתוֹ, כָּל אֵלֶּה בְּקָרְבָּן עוֹלֶה וְיוֹרֵד, כַּמְפֹרָשׁ כָּאן, אֲבָל שְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּפִירַת מָמוֹן אֵינָהּ בְּקָרְבָּן זוֹ אֶלָּא בְּאָשָׁם׃

ה׳ וְהָיָ֕ה כִּֽי־יֶאְשַׁ֖ם לְאַחַ֣ת מֵאֵ֑לֶּה וְהִתְוַדָּ֕ה אֲשֶׁ֥ר חָטָ֖א עָלֶֽיהָ׃

ו׳ וְהֵבִ֤יא אֶת־אֲשָׁמוֹ֙ לַיהוָ֔ה עַ֚ל חַטָּאתוֹ֙ אֲשֶׁ֣ר חָטָ֔א נְקֵבָ֥ה מִן־הַצֹּ֖אן כִּשְׂבָּ֣ה א֑וֹ שְׂעִירַ֥ת עִזִּ֛ים לְחַטָּ֖את וְכִפֶּ֥ר עָלָ֛יו הַכֹּהֵ֖ן מֵחַטָּאתֽוֹ׃

ז׳ וְאִם־לֹ֤א תַגִּיעַ֙ יָד֣וֹ דֵּ֔י שֶׂ֖ה וְהֵבִ֣יא אֶת־אֲשָׁמ֑וֹ אֲשֶׁ֥ר חָטָ֖א שְׁתֵּ֥י תֹרִ֛ים א֥וֹ שְׁנֵ֖י בְּנֵי־יוֹנָ֑ה לַיהוָ֔ה אֶחָ֣ד לְחַטָּ֔את וְאֶחָ֖ד לְעֹלָֽה׃

ח׳ וְהֵבִ֣יא אֹתָ֔ם אֶל־הַכֹּהֵ֖ן וְהִקְרִ֣יב אֶת־אֲשֶׁ֣ר לַחַטָּ֔את רִאשׁוֹנָ֑ה וּמָלַ֨ק אֶת־רֹאשׁ֜וֹ מִמּ֗וּל עׇרְפּוֹ֙ וְלֹ֣א יַבְדִּ֔יל׃

והקריב את אשר לחטאת ראשונה. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לָעוֹלָה (ספרא); לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לְפַרְקְלִיט שֶׁנִּכְנָס לְרַצּוֹת, רִצָּה פְּרַקְלִיט, נִכְנָס דּוֹרוֹן אַחֲרָיו (זבחים ז׳)׃

ולא יבדיל. אֵינוֹ מוֹלֵק אֶלָּא סִימָן אֶחָד (חולין כ״א)׃

ערף. הוּא גֹּבַהּ הָרֹאשׁ הַמַּשְׁפִּיעַ לְצַד הַצַּוָּאר׃

ממול ערפו. מוּל הָרוֹאֶה אֶת הָעֹרֶף, וְהוּא אֹרֶךְ כָּל אֲחוֹרֵי הַצַּוָּאר (שם י״ט)׃

ט׳ וְהִזָּ֣ה מִדַּ֣ם הַחַטָּאת֮ עַל־קִיר֣ הַמִּזְבֵּח֒ וְהַנִּשְׁאָ֣ר בַּדָּ֗ם יִמָּצֶ֛ה אֶל־יְסוֹד֙ הַמִּזְבֵּ֔חַ חַטָּאת֖ הִ֑וא׃

והזה מדם החטאת. בָּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצּוּי, וּבַחַטָּאת הַזָּאָה וּמְצוּי, אוֹחֵז בָּעֹרֶף וּמַתִּיז, וְהַדָּם נוֹתֵז וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ:

חטאת הוא. לִשְׁמָהּ כְּשֵׁרָה, שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה (ספרא):

י׳ וְאֶת־הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ׃ {ס}

כמשפט. כַּדָּת הָאָמוּר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נְדָבָה בְּרֹאשׁ הַפָּרָשָׁה:

י״א וְאִם־לֹא תַשִּׂיג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תֹרִים אוֹ֙ לִשְׁנֵי בְנֵי־יוֹנָ֔ה וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנוֹ֙ אֲשֶׁ֣ר חָטָ֔א עֲשִׂירִ֥ת הָאֵפָ֖ה סֹ֣לֶת לְחַטָּ֑את לֹא־יָשִׂ֨ים עָלֶ֜יהָ שֶׁ֗מֶן וְלֹא־יִתֵּ֤ן עָלֶ֙יהָ֙ לְבֹנָ֔ה כִּ֥י חַטָּ֖את הִֽוא׃

כי חטאת הוא. וְאֵין בַּדִּין שֶׁיְּהֵא קָרְבָּנוֹ מְהֻדָּר (מנחות ו׳):

י״ב וֶהֱבִיאָ֡הּ אֶל־הַכֹּהֵן֩ וְקָמַ֨ץ הַכֹּהֵ֜ן ׀ מְמֶּ֣נָּה מְלוֹא֩ קֻמְצ֨וֹ אֶת־אַזְכָּרָתָ֜הּ וְהִקְטִ֣יר הַמִּזְבֵּ֗חָה עַ֚ל אִשֵּׁ֣י יְהוָ֔ה חַטָּ֖את הִֽוא׃

חטאת הוא. נִקְמְצָה וְנִקְטֶרֶת לִשְׁמָהּ כְּשֵׁרָה, שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ פְּסוּלָה:

י״ג וְכִפֶּ֤ר עָלָיו֙ הַכֹּהֵ֔ן עַל־חַטָּאת֖וֹ אֲשֶׁר־חָטָ֣א מֵאַחַ֑ת מֵאֵ֣לֶּה וְנִסְלַ֣ח לֽוֹ וְהָיְתָ֥ה לַכֹּהֵ֖ן כַּמִּנְחָֽה׃ {ס}

על חטאתו אשר חטא. כָּאן שִׁנָּה הַכָּתוּב, שֶׁהֲרֵי בַּעֲשִׂירוּת וּבְדַלּוּת נֶאֱמַר מֵחַטָּאתוֹ, וְכָאן בְּדַלֵּי דַלּוּת נֶאֱמַר עַל חַטָּאתוֹ, דִּקְדְּקוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן, שֶׁאִם חָטָא כְּשֶׁהוּא עָשִׁיר וְהִפְרִישׁ מָעוֹת לְכִשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה וְהֶעָנִי, יָבִיא מִמִּקְצָתָן שְׁתֵּי תּוֹרִים, הִפְרִישׁ מָעוֹת לִשְׁתֵּי תּוֹרִים וְהֶעֱנִי, יָבִיא מִמִּקְצָתָן עֲשִׂירִית הָאֵפָה, הִפְרִישׁ מָעוֹת לַעֲשִׂירִית הָאֵפָה וְהֶעֱשִׁיר, יוֹסִיף עֲלֵיהֶן וְיָבִיא קָרְבַּן עָשִׁיר, לְכָךְ נֶאֱמַר כָּאן עַל חַטָּאתוֹ:

מאחת מאלה. מֵאַחַת מִשָּׁלוֹשׁ כַּפָּרוֹת הָאֲמוּרוֹת בָּעִנְיָן — אוֹ בַּעֲשִׂירוּת אוֹ בְּדַלּוּת דַּלֵּי דַלּוּת; וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר? שֶׁיָּכוֹל הַחֲמוּרִים שֶׁבָּהֶם יִהְיוּ בְּכִשְׁבָּה אוֹ שְׂעִירָה, וְהַקַּלִּין יִהְיוּ בְּעוֹף, וְהַקַּלִּין שֶׁבְּקַלִּין יִהְיוּ בַּעֲשִׂירִית הָאֵפָה, תַּלְמוּד לוֹמַר מֵאַחַת מֵאֵלֶּה, לְהַשְׁווֹת קַלִּין לַחֲמוּרִין לִכְשִׁבָּה וּשְׂעִירָה אִם הִשִּׂיגָה יָדוֹ, וְאֶת הַחֲמוּרִין לַקַּלִּין לַעֲשִׂירִית הָאֵפָה בְּדַלֵּי דַלּוּת (ספרא):

והיתה לכהן כמנחה. לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁיִּהְיוּ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין, זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ; וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ: ״וְהָיְתָה לַכֹּהֵן״ — וְאִם חוֹטֵא זֶה כֹּהֵן הוּא, תִּהֵא כְּשְׁאָר מִנְחַת נִדְבַת כֹּהֵן, שֶׁהִיא בְּכָלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל (ספרא):

י״ד וַיְדַבֵּ֥ר יְהוָ֖ה אֶל־מֹשֶׁ֥ה לֵאמֹֽר׃

ט״ו נֶ֣פֶשׁ כִּֽי־תִמְעֹ֣ל מַ֔עַל וְחָטְאָ֖ה בִּשְׁגָגָ֑ה מִקָּדְשֵׁ֣י יְהוָ֗ה וְהֵבִיא֙ אֶת־אֲשָׁמ֣וֹ לַיהוָ֔ה אַ֖יִל תָּמִ֥ים מִן־הַצֹּ֖אן בְּעֶרְכְּךָ֣ כֶּ֣סֶף־שְׁקָלִ֗ים בְּשֶׁ֙קֶל־הַקֹּ֔דֶשׁ לְאָשָֽׁם׃

כי תמעל מעל. אֵין מְעִילָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא שִׁנּוּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּמְעֲלוּ בֵּאלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ (דהי״א ה׳), וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוֹטָה וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל (במדבר ה׳):

וחטאה בשגגה מקדשי ה׳. שֶׁנֶּהֱנָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ; וְהֵיכָן הֲזָהַר? נֶאֱמַר כָּאן חֵטְא, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן חֵטְא בִּתְרוּמָה, וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא (ויקרא כ״ב), מַה לְּהַלָּן הֲזָהַר, אַף כָּאן הֲזָהַר; אִי מַה לְּהַלָּן לֹא הֲזָהַר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל, אַף כָּאן לֹא הֲזָהַר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל, תַּ״ל תִּמְעֹל מַעַל — רִבָּה (ספרא):

מקדשי ה׳. הַמְיֻחָדִים לַשֵּׁם, יָצְאוּ קָדָשִׁים קַלִּים (שם):

איל. לְשׁוֹן קָשֶׁה, כְּמוֹ וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח (יחזקאל י״ז), אַף כָּאן קָשֶׁה — בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים (ספרא):

בערכך כסף שקלים. שְׁיִהְיֶה שָׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים:

ט״ז וְאֵת֩ אֲשֶׁ֨ר חָטָ֜א מִן־הַקֹּ֗דֶשׁ יְשַׁלֵּם֙ וְאֶת־חֲמִישִׁתּ֣וֹ יוֹסֵ֣ף עָלָ֔יו וְנָתַ֥ן אֹת֖וֹ לַכֹּהֵ֑ן וְהַכֹּהֵ֞ן יְכַפֵּ֤ר עָלָיו֙ בְּאֵ֣יל הָאָשָׁ֔ם וְנִסְלַ֖ח לֽוֹ׃ {פ}

ואת אשר חטא מן הקדש ישלם. קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לַהֶקְדֵּשׁ:

י״ז וְאִם־נֶ֣פֶשׁ כִּֽי תֶחֱטָ֗א וְעָשְׂתָה֙ אַחַ֣ת מִכָּל־מִצְוֹ֣ת יְהוָ֔ה אֲשֶׁ֥ר לֹא תֵעָשֶׂ֖ינָה וְלֹ֣א יָדָ֑ע וְאָשֵׁ֖ם וְנָשָׂ֥א עֲוֹנֽוֹ׃

ולא ידע ואשם, והביא. הָעִנְיָן הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סְפֵק כָּרֵת לְיָדוֹ וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לָאו, כְּגוֹן חֵלֶב וְשֻׁמָּן לְפָנָיו, וּכְסָבוּר שְׁתֵּיהֶן הֶתֵּר וְאָכַל אֶת הָאֶחָד, אָמְרוּ לוֹ אַחַת שֶׁל חֵלֶב הָיְתָה, וְלֹא יָדַע אִם זוֹ שֶׁל חֵלֶב אָכַל, הֲרֵי זֶה מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי, וּמֻגָּן עָלָיו כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁוַּדַּאי חָטָא, וְאִם נוֹדַע לוֹ לְאַחַר זְמַן, יָבִיא חַטָּאת (כריתות כ״ב):

ולא ידע ואשם ונשא עונו. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, חֲרֵי הַכָּתוּב עָנַשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיְּעַנְּישׁ אֶת מִי שֶׁיָּדַע, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אִם נַפְשְׁךָ לְיַדֵּעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, צֵא וּלְמַד מֵאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטַוָּה אֶלָּא עַל מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה וְעָבַר עָלֶיהָ, רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וּלְדוֹרוֹתָיו. וְכִי אֵיזוֹ מִדָּה מְרֻבָּה שֶׁל טוֹבָה אוֹ שֶׁל פֻּרְעָנוּת? חֲיֵי אוֹמֵר מִדָּה טוֹבָה, אִם מִדַּת פֻּרְעָנוּת מְעוּטָה, רְאֵה כַּמָּה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפִּגּוּלִין וְהַנּוֹתָרוֹת וְהַמִּתְעַנֶּה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים — עַאַכַּ״ן שֶׁיִּזְכֶּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת; רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, חֲרֵי הוּא אוֹמֵר עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה וְגוֹ׳ (דברים י״ז), אִם מִתְקַיֶּמֶת הָעֵדוּת בִּשְׁנַיִם, לָמָּה פֵּרֵט לְךָ הַכָּתוּב ג׳? אֶלָּא לְהָבִיא שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלָיו וְלַעֲשׂוֹת דִּינוֹ כְּיוֹצֵא בָּאֵלּוּ לְעִנְיַן עִנּוּשׁ בַּהֲזָמָה; אִם כָּךְ עָנַשׁ הַכָּתוּב לַנִּטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁיְּשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לַנִּטְפָּל לְעוֹשֵׂי מִצְוָה כְּעוֹשֵׂי מִצְוָה (סנהדרין ט׳); רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, כִּי תִקְצֹר קְצִירְךָ בְּשָׂדֶךָ וְשָׁכַחְתָּ עֹמֶר בַּשָּׂדֶה חֲרֵי הוּא אוֹמֵר לְמַעַן יְבָרֶכְךָ וְגוֹ׳ (דברים כ״ד) — קָבַע הַכָּתוּב בְּרָכָה לְמִי שֶׁבָּאת עַל יָדוֹ מִצְוָה בְּלֹא יָדַע — אֻמַּר מֵעַתָּה, הָיְתָה סֻלָּע צְרוּרָה בְּכִנְפָיו וְנָפְלָה הֵימֶנּוּ וּמְצָאָהּ הֶעָנִי וְנִתְפַּרְנֵס בָּהּ, חֲרֵי הַקָּבָ״ה קוֹבֵעַ לוֹ בְּרָכָה (ספרא):

י״ח וְהֵבִיא אֵיל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שְׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ׃

בערכך לאשם. בְּעֶרְכְּךָ הָאָמוּר לְמַעְלָה׃

אשר שגג והוא לא ידע. הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן, לֹא נִתְכַּפֵּר לוֹ בְּאָשָׁם זֶה עַד שֶׁיָּבִיא חַטָּאת, הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְעֶגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעָרְפָה וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַהוֹרֵג, חֲרֵי זֶה יֵהָרֵג (שם)׃

י״ט אָשָׁם הוּא אָשֹׁם אָשַׁם לַיהוָה׃ {פ}

אשם הוא אשם אשם. הָרִאשׁוֹן כֻּלּוֹ קָמוּץ, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר, וְהָאַחֲרוֹן חֶצְיוֹ קָמָץ וְחֶצְיוֹ פַּתָּח שֶׁהוּא לְשׁוֹן פָּעַל; וְאִם תֹּאמַר מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ הוּא, כְּבָר דָּרוּשׁ הוּא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, **אשם אשם** — לְהָבִיא אָשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה שֶׁיִּהְיֶה אַיִל בֶּן שְׁתֵּי סְלָעִים, יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אָשָׁם נָזִיר וַאֲשָׁם מְצֹרָע, תַּלְמוּד לוֹמַר הוּא (שם)׃

כ׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃

כ״א נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּיהוָה וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בְּפִקָּדוֹן אוֹ־בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת־עֲמִיתוֹ׃

נפש כי תחטא. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מַה תַּ״ל וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳? לְפִי שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה וְהַלֹּוֶה וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן אֵינוֹ עוֹשֶׂה אֶלָּא בְּעֵדִים וּבִשְׂטָר, לְפִיכָךְ בִּזְמַן שֶׁהוּא מְכַחֵשׁ, מְכַחֵשׁ בָּעֵדִים וּבַשְּׂטָר, אֲבָל הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ אֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתֵּדַע בּוֹ נְשָׁמָה אֶלָּא שְׁלִישֵׁי שְׁבֵינֵיהֶם, לְפִיכָךְ כְּשֶׁהוּא מְכַחֵשׁ מְכַחֵשׁ בַּשְּׁלִישֵׁי שְׁבֵינֵיהֶם (שם)׃

בתשומת יד. שֶׁשָּׂם בְּיָדוֹ מָמוֹן לְהִתְעַסֵּק אוֹ בְּמִלְוֶה׃

או בגזל. שֶׁגָּזַל מִיָּדוֹ כְּלוּם׃

או עשק. הוּא שְׂכַר שָׂכִיר (שם)׃

כ״ב אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֶנָּה׃

וכחש בה. שֶׁכָּפַר **על אחת מכל** אֵלֶּה **אשר יעשה האדם לחטא** וּלְהִשָּׁבַע עַל שֶׁקֶר לְכְפִירַת מָמוֹן׃

כ״ג וְהָיָה כִּי־יֶחֱטָא וְאָשֵׁם וְהֵשִׁיב אֶת־הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת־הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת־הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא׃

כי יחטא ואשם. כְּשֶׁיַּכִּיר בְּעַצְמוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וּבְדַעְתּוֹ לְהִתְוַדּוֹת כִּי חָטָא וְאָשֵׁם׃

כ״ד אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִשָּׁבַע עָלָיו לַשֶּׁקֶר וְשִׁלַּם אֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִשְׁתָּיו יֹסֵף עָלָיו לַאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בְּיוֹם אַשְׁמָתוֹ׃

בראשו. הוּא הַקֶּרֶן, רֹאשׁ הַמָּמוֹן׃

וחמשתיו. רִבְתָּה הַתּוֹרָה חֲמִישִׁיּוֹת הַרְבֵּה לְקֶרֶן אַחַת, שֶׁאִם כָּפַר בַּחֹמֶשׁ וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה, חוֹזֵר וּמֵבִיא חֹמֶשׁ עַל אוֹתוֹ חֹמֶשׁ, וְכֵן מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁיִּתְמַעֵט הַקֶּרֶן הַנִּשְׁבָּע לוֹ פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה (בבא קמא ק״ג)׃

לאשר הוא לו. לְמִי שֶׁהַמָּמוֹן שֶׁלּוֹ (שם)׃

כ״ה וְאֶת־אַשְׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן־הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן׃

כ״ו וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאַשְׁמָה בָהּ׃ {פ}